

ارزشیابی کیفیت برنامه‌های آموزشی در آموزش عالی با استفاده از الگوی CIPP*

فائزه اخلاقی^۱، محمدحسین یارمحمدیان^۲، معصومه خوشگام^۳، نوشین محبی^۴

چکیده

مقدمه: دسترسی به کیفیت در آموزش عالی، مستلزم بررسی و قضاوت درباره‌ی چهار حوزه‌ی اهداف و خط‌مشی‌ها، سیاست‌های اجرایی، فرآیندهای عملیاتی، محصول و برون‌دادها است. الگوی CIPP (Context, Input, Process, Product) با نگاهی جامع به تعیین کردن، به دست آوردن و فراهم ساختن، همواره تلاش می‌نماید اطلاعاتی را فراهم نماید که با استفاده از آن‌ها تصمیمات بخردانه در مورد حوزه‌های زمینه، درون‌داد، فرآیند و برون‌داد، اتخاذ گردد. این مطالعه با هدف ارزشیابی دوره‌ی کارشناسی ارشد آموزش مدارک پزشکی با استفاده از الگوی CIPP انجام گردیده است.

روش بررسی: این پژوهش کاربردی و از نوع توصیفی و ارزشیابی بود که در سال ۱۳۸۹ در چهار دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام شد. جامعه‌ی آماری از پنج زیر جامعه‌ی مدیران گروه، استادان، دانشجویان، دانش‌آموختگان و مسئولان کتابخانه تشکیل شد که مشتمل بر ۱۴۰ نفر بودند. ابزار گردآوری داده‌ها، پنج پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته بر اساس مقیاس رتبه‌بندی لیکرت بود. سؤالات پرسش‌نامه بر اساس شاخص‌های عوامل مورد ارزیابی، طراحی شد و خصیصه‌ی مورد نظر را به طور دقیق اندازه‌گیری می‌نمود. بنابراین روایی ابزار بر اساس روش اعتبار صوری و محتوایی، حقایق و مفاهیم طرح شده در متون معتبر علمی و دریافت نظرات استادان راهنما و مشاور و برخی از صاحب‌نظران تعیین و تأیید شد. برای تعیین پایایی پرسش‌نامه‌های مدیران گروه، استادان، دانشجویان، مسئولان کتابخانه و دانش‌آموختگان از ضریب Cronbach's alpha استفاده و مقدار آن به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۹۳، ۰/۸۹، ۰/۹۵ و ۰/۸۰ برآورد شد. از آمار توصیفی و نرم‌افزار SPSS برای تحلیل داده‌ها استفاده گردید.

یافته‌ها: بالاترین سطح مطلوبیت کل، مربوط به عامل اعضای هیأت علمی (۴/۸۴) در حوزه‌ی درون‌داد (قسمت منابع انسانی) و کمترین سطح مطلوبیت کل مربوط به عامل بودجه (۲/۵۰) در حوزه‌ی درون‌داد (قسمت منابع مالی) بود.

نتیجه‌گیری: ارزشیابی مستمر برنامه‌های گروه‌های مدارک پزشکی و دوره‌ی کارشناسی ارشد آموزش مدارک پزشکی به بررسی نقاط ضعف و قوت برنامه‌ها و بالابردن سطح کیفی آن‌ها کمک می‌کند.

واژه‌های کلیدی: ارزشیابی؛ مدل CIPP؛ برنامه‌های آموزشی؛ کیفیت.

نوع مقاله: تحقیقی

پدیرش مقاله: ۹۰/۸/۵

اصلاح نهایی: ۹۰/۸/۴

دریافت مقاله: ۹۰/۲/۱

ارجاع: اخلاقی فائزه، یارمحمدیان محمدحسین، خوشگام معصومه، محبی نوشین. ارزشیابی کیفیت برنامه‌های آموزشی در آموزش عالی با استفاده از الگوی CIPP. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۰؛ ۸(۵): ۶۲۹-۶۲۱

* این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی شماره‌ی ۹۲۳ می‌باشد که توسط معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران حمایت شده است.
۱. مربی، آموزش مدارک پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.
۲. دانشیار، مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی، مرکز تحقیقات مدیریت و اقتصاد سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.
۳. مربی، آمار، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.
۴. کارشناس ارشد، آموزش مدارک پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (نویسنده‌ی مسؤول)

Email: n.moh_61@yahoo.com

مقدمه

دانشگاه یکی از با ارزش‌ترین نهادهایی است که جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد. دانشگاه‌ها از یک سو حافظ و انتقال دهنده‌ی میراث فرهنگی و ارزش‌های حاکم بر جامعه و از سوی دیگر، پاسخ‌گوی نیازهای اجتماعی برای کسب، اشاعه

سیستم‌ها می‌باشد، از این‌رو به عنوان مبانی نظری پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است (۶).

همچنان که ارزیابی مراقبت‌های بهداشتی و درمانی پیشرفته‌تر، علمی‌تر و پیچیده‌تر می‌شود، نیاز برای متخصصان مدیریت اطلاعات سلامت نیز در تمام سطوح افزایش می‌یابد و در این محیط، چالش همه‌ی متخصصان، تمرکز بر روی ارتقای سطح علمی و تخصصی افراد و در مجموع هدایت مسیر آموزش مدیریت اطلاعات سلامت برای آینده می‌باشد (۷). حرفه‌ی مدارک پزشکی به دلیل نقش محوری خود نیاز به هماهنگی با دگرگونی‌ها و پیشرفت‌های جهان امروز دارد (۸). آموزش در این حرفه، نقش کلیدی را در این تحول بازی می‌کند (۹). این در حالی است که پویایی جوامع بشری، تغییرات سریع فن‌آوری و تأثیر تغییرات مذکور بر کل شاغلین بهداشتی و درمانی سبب گردیده است تا آموزش نیز هم‌گام با زمان، تغییر و تحول یابد و به پیش‌بینی و طرح‌ریزی تغییرات در سطح صنعت بهداشت و درمان به عنوان یک ضرورت اهمیت داده شود و آموزش رشته‌ی مدارک پزشکی نیز از این قاعده مستثنی نیست (۱۰). ابزاری که می‌تواند آموزش را از حالت ایستا و غیر پویا به حالتی پویا در آورد، ارزشیابی است (۱۱). ارزشیابی صحیح و اصولی ضمن تقویت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف، می‌تواند مبنایی برای بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آموزشی باشد و موجبات ارتقای سطح علمی دانشگاه را فراهم آورد (۱۲).

این تحقیق با هدف ارزشیابی کیفیت عوامل تعیین شده در حوزه‌های زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد دوره‌ی کارشناسی ارشد آموزش مدارک پزشکی با استفاده از الگوی CIPP و به منظور ارتقای کیفیت دوره‌ی آموزشی انجام گردیده است.

روش بررسی

مطالعه‌ی حاضر از نوع کاربردی و یک تحقیق ارزشیابی بود که در سال ۱۳۸۹ در چهار دانشگاه علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی، ایران و اصفهان انجام شد. جامعه‌ی آماری آن از پنج

و توسعه‌ی دانش و فن‌آوری هستند (۱). یکی از مهم‌ترین مسایل مورد توجه در نظام آموزش عالی، بحث کیفیت است. موفقیت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در دستیابی به اهداف و انتظارات آموزشی، مستلزم توجه و بررسی و نیز بهبود و تضمین کیفیت آموزش است. کیفیت در آموزش عالی، تطابق وضعیت موجود هر یک از عوامل و ارکان نظام آموزش شامل درون‌داد، فرایند و برون‌داد با استانداردها، اهداف و انتظارات کلی و جزئی آموزش تعریف شده است. این امر از طریق استقرار یک نظام کارآمد ارزشیابی آموزشی در هر یک از نظام‌های دانشگاهی تحقق می‌یابد (۲-۳).

ارزشیابی آموزش عالی، ابزاری است که می‌توان از آن برای تحقق هدف‌های آموزش عالی استفاده کرد. ارزشیابی به عنوان یکی از کارکردهای مدیریت آموزش عالی عبارت از به کارگیری روش‌های جستجو و قضاوت، شامل تعیین استانداردها برای قضاوت در خصوص کیفیت و تصمیم‌گیری، جمع‌آوری اطلاعات مرتبط و به کار بستن استانداردها برای تعیین ارزش، کیفیت، سودمندی و اثربخشی برنامه یا مؤسسه است (۴).

بررسی تاریخچه‌ی ارزشیابی، مبین آن است که الگوهای متعددی در تمامی زمینه‌ها به ویژه ارزشیابی آموزشی، ظهور کرده است. در این پژوهش از بین الگوهای ارزشیابی، الگوی CIPP به کار گرفته شده است که یکی از اثرگذارترین الگوهای نظام‌مند است و در دهه‌ی ۱۹۷۰ توسط Stufflebeam در مرکز مطالعات و ارزشیابی دانشگاه اوهایو امریکا طراحی گردیده است. این الگو در ارتباط با مفاهیمی است که ریشه در هدف‌ها، آزمون‌ها و طرح‌های تجربی دارد و در آن ارزشیابی عبارت از «فرایند تعیین کردن، به دست آوردن و فراهم ساختن اطلاعات توصیفی و قضایی در مورد ارزش و مطلوبیت هدف‌ها، طرح، اجرا و نتایج؛ به منظور هدایت تصمیم‌گیری، خدمت به نیازهای پاسخ‌گویی و درک بیشتر از پدیده‌های مورد بررسی» است. ویژگی متمایز کننده‌ی این الگو، خدمت به تصمیم‌گیری‌های منطقی و ارزیابی همه‌ی مراحل ایجاد برنامه است (۵). این الگو چارچوبی جامع به منظور هدایت ارزشیابی برنامه‌ها، پروژه‌ها، محصولات، مؤسسات و

هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و مسؤولان کتابخانه از ضریب Cronbach's alpha استفاده شد و مقدار آن به ترتیب $\alpha = 0/74$ ، $\alpha = 0/93$ ، $\alpha = 0/89$ ، $\alpha = 0/95$ و $\alpha = 0/80$ برآورد شد. اطلاعات به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل گردید. در تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از این پژوهش، از آمار توصیفی (میانگین، فراوانی، درصد و انحراف معیار) استفاده گردید.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش در رابطه با میزان مطلوب بودن عوامل مورد ارزشیابی به شرح زیر به دست آمد:

اهداف دوره‌ی آموزشی: امتیاز $3/19$ ، $3/50$ ، $3/98$ و $3/55$ به ترتیب در چهار دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران، شهید بهشتی و اصفهان و در مجموع امتیاز $3/64$ به دست آمد که معرف وضعیت نسبتاً مطلوب زمینه (Context) در کل می‌باشد. درون‌داد دوره‌ی آموزشی: امتیاز $3/08$ ، $2/65$ و $2/95$ و $3/17$ به ترتیب در چهار دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران، شهید بهشتی و اصفهان و در مجموع امتیاز $2/92$ به دست آمد که معرف وضعیت نسبتاً مطلوب درون‌داد (Input) دوره در کل می‌باشد.

فرایند دوره‌ی آموزشی: امتیاز $3/33$ ، $3/00$ ، $3/37$ و $3/16$ به ترتیب در چهار دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران، شهید بهشتی و اصفهان و در مجموع امتیاز $3/20$ به دست آمد که معرف وضعیت به نسبت مطلوب فرایند (Process) دوره در کل می‌باشد.

برون‌داد دوره‌ی آموزشی: امتیاز $3/47$ ، $3/28$ ، $3/61$ و $3/25$ به ترتیب در چهار دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران، شهید بهشتی و اصفهان و در مجموع امتیاز $3/35$ به دست آمد که معرف وضعیت نسبتاً مطلوب برون‌داد (Product) دوره در کل می‌باشد.

مجموع عوامل ارزشیابی بر اساس الگوی CIPP در چهار دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران، شهید بهشتی و اصفهان به ترتیب $3/43$ ، $3/04$ ، $3/38$ و $3/19$ بوده است (جدول ۱).

زیرجامعه‌ی مدیران گروه‌ها (۴ نفر)، اعضای هیأت علمی (۱۵ نفر)، دانشجویان (۵۸ نفر)، دانش‌آموختگان (۵۹ نفر) و مسؤولان کتابخانه (۴ نفر) در چهار دانشگاه علوم پزشکی ایران که بالغ بر ۱۴۰ نفر بودند، تشکیل شد. کل جامعه‌ی پژوهش به صورت سرشماری مورد بررسی قرار گرفتند و نمونه‌گیری انجام نشد. ابزار مورد استفاده در این تحقیق، پرسش‌نامه‌هایی محقق ساخته بر اساس الگوی CIPP بود و دوره‌ی کارشناسی ارشد مدارک پزشکی بر اساس ۱۵ عامل به همراه ۱۶۱ شاخص مورد ارزشیابی قرار گرفت. بدین صورت که در قسمت زمینه‌ی (Context) دوره‌ی آموزشی، ۲ عامل نیروی انسانی متخصص و خدمات علمی مورد نیاز جامعه‌ی محلی به همراه ۲۰ شاخص؛ در قسمت درون‌داد (Input) دوره‌ی آموزشی، ۶ عامل مدیران گروه‌ها، اعضای هیأت علمی، دانشجویان، برنامه‌ی درسی، بودجه، امکانات و تجهیزات آموزشی به همراه ۵۱ شاخص؛ در قسمت فرایند (Process)، ۵ عامل فعالیت مدیران گروه‌ها، فعالیت دانشجویان، فعالیت‌های علمی-پژوهشی و تدریس-یادگیری اعضای هیأت علمی و فعالیت مسؤولان کتابخانه و اطلاع رسانی به همراه ۶۵ شاخص؛ و در قسمت برون‌داد (Product)، ۲ عامل ویژگی‌ها و عملکرد دانش‌آموختگان و نیز ویژگی‌ها و عملکرد آموزشی دوره به همراه ۲۴ شاخص مورد ارزشیابی قرار گرفت.

به منظور گردآوری داده‌ها از پنج پرسش‌نامه شامل سؤالات چند گزینه‌ای، که بر اساس مقیاس رتبه‌بندی لیکرت به پنج رتبه‌ی خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم تقسیم و ارقام ۱-۵ بر آن‌ها منظور شده بود، استفاده گردید. چنانچه امتیاز سؤال در محدوده‌ی $1-2/33$ بود، وضعیت آن نامطلوب؛ چنانچه بین $2/33-3/66$ بود، وضعیت نسبتاً مطلوب؛ و اگر بین $3/66-5$ بود، وضعیت مطلوب ارزیابی می‌گردید. جهت سنجش روایی پرسش‌نامه‌ها از روایی صوری و محتوایی استفاده گردید و از نظر انطباق سؤال‌های پرسش‌نامه‌ها با موضوع و اهداف پژوهش مورد تأیید متخصصان قرار گرفت. برای تعیین پایایی پرسش‌نامه‌های مدیران گروه‌ها، اعضای

جدول ۱: امتیاز و سطح مطلوبیت عوامل مورد ارزشیابی بر اساس الگوی CIPP در چهار دانشگاه علوم پزشکی مورد بررسی

عوامل ارزشیابی	تهران	ایران	شهید بهشتی	اصفهان	مجموع کل	
Context	نیروی انسانی متخصص	۴/۲۶ (مطلوب)	۳/۶۱ (نسبتاً مطلوب)	۳/۹ (مطلوب)	۳/۹۶ (نسبتاً مطلوب)	۳/۹۱ (مطلوب)
	خدمات علمی تخصصی	۴/۱۴ (مطلوب)	۳/۴۲ (نسبتاً مطلوب)	۴/۰۵ (مطلوب)	۳/۱۹ (نسبتاً مطلوب)	۳/۳۷ (نسبتاً مطلوب)
Input	دانشجویان	۳/۴۸ (نسبتاً مطلوب)	۳/۱۸ (نسبتاً مطلوب)	۲/۸۲ (نسبتاً مطلوب)	۳/۱۶ (نسبتاً مطلوب)	۳/۱۶ (مطلوب)
	اعضای هیأت علمی	۴/۳۳ (مطلوب)	۵/۰۰ (مطلوب)	۵/۰۰ (مطلوب)	۵/۰۰ (مطلوب)	۴/۸۴ (مطلوب)
Process	برنامه‌ی درسی	۳/۲۵ (نسبتاً مطلوب)	۲/۷۱ (نسبتاً مطلوب)	۳/۰۰ (نسبتاً مطلوب)	۲/۶۲ (نسبتاً مطلوب)	۳/۰۱ (نسبتاً مطلوب)
	بودجه	۲/۳۴ (نسبتاً مطلوب)	۲/۰۶ (نسبتاً مطلوب)	۲/۷۰ (نسبتاً مطلوب)	۳/۱۱ (نسبتاً مطلوب)	۲/۵۰ (نسبتاً مطلوب)
	امکانات و تجهیزات	۲/۵۸ (نسبتاً مطلوب)	۲/۳۴ (نسبتاً مطلوب)	۲/۳۹ (نسبتاً مطلوب)	۳/۲۴ (نسبتاً مطلوب)	۲/۷۴ (نسبتاً مطلوب)
	فعالیت دانشجویان	۳/۳۲ (نسبتاً مطلوب)	۲/۸۰ (نسبتاً مطلوب)	۳/۰۹ (نسبتاً مطلوب)	۲/۹۶ (نسبتاً مطلوب)	۳/۰۴ (نسبتاً مطلوب)
Product	فعالیت پژوهشی اساتدان	۳/۶۷ (مطلوب)	۳/۱۲ (نسبتاً مطلوب)	۳/۶۸ (مطلوب)	۳/۴۹ (نسبتاً مطلوب)	۳/۴۶ (نسبتاً مطلوب)
	فعالیت مدیر گروه	۳/۵۹ (نسبتاً مطلوب)	۲/۸۸ (نسبتاً مطلوب)	۲/۴۴ (نسبتاً مطلوب)	۳/۰۸ (نسبتاً مطلوب)	۳/۲۸ (نسبتاً مطلوب)
	فعالیت آموزشی اساتدان	۳/۵۶ (نسبتاً مطلوب)	۳/۱۱ (نسبتاً مطلوب)	۳/۵۵ (نسبتاً مطلوب)	۲/۹۶ (نسبتاً مطلوب)	۳/۲۷ (نسبتاً مطلوب)
Product	فعالیت مسئول کتابخانه	۲/۷۱ (نسبتاً مطلوب)	۴/۷۷ (مطلوب)	۲/۹۲ (نسبتاً مطلوب)	۲/۹۲ (نسبتاً مطلوب)	۳/۰۹ (نسبتاً مطلوب)
	ویژگی‌ها و عملکرد تحصیلی دانش‌آموختگان	۳/۷۱ (مطلوب)	۳/۴۲ (نسبتاً مطلوب)	۳/۸۳ (مطلوب)	۳/۵۷ (نسبتاً مطلوب)	۳/۵۵ (نسبتاً مطلوب)
Product	ویژگی‌ها و عملکرد آموزشی دوره	۳/۲۹ (نسبتاً مطلوب)	۳/۱۸ (نسبتاً مطلوب)	۳/۴۳ (نسبتاً مطلوب)	۲/۹۷ (نسبتاً مطلوب)	۳/۲۰ (نسبتاً مطلوب)
	مجموع عوامل	۳/۴۳ (نسبتاً مطلوب)	۳/۰۴ (نسبتاً مطلوب)	۳/۳۸ (نسبتاً مطلوب)	۳/۱۹ (نسبتاً مطلوب)	۳/۲۷ (نسبتاً مطلوب)

بحث

بررسی یافته‌های به دست آمده بیانگر وجود ضعف‌هایی در حوزه‌های مختلف می‌باشد.

- در حوزه‌ی درون‌داد، ضعف در عامل برنامه‌ی درسی، بودجه، امکانات و تجهیزات دوره‌ی آموزشی بود. ضعف عامل برنامه‌ی درسی در مورد تناسب آن با موارد زیر بود: سرفصل مصوب، پیش‌نیازهای دروس قبلی، علایق و قابلیت‌های شغلی

دانشجویان، انتظارات و نیازهای دانشجویان، پیشرفت علم و تکنولوژی. ضعف عامل بودجه در قسمت تناسب آن با نیازهای آموزشی، پژوهشی، فوق برنامه، سرانه‌ی دانشجویان، سرانه‌ی اساتدان و بودجه‌ی کتابخانه بود. ضعف عامل امکانات و تجهیزات در قسمت تناسب منابع و امکانات، شامل منابع کتابخانه‌ای، تعداد رایانه و فضای کتابخانه با تعداد دانشجویان و اساتدان و مراجعه کنندگان بود.

با توجه به پیشرفت‌های علم روز دنیا و نیازهای دانشجویان در آینده مطابق با فن‌آوری‌های جدید، تجدید نظر و اصلاحاتی در رشته به وجود آید.

یافته‌های پایان‌نامه‌ی محمودی، که به ارزیابی برنامه آموزشی مقطع کارشناسی ارشد آموزش مدارک پزشکی از دیدگاه دانش‌آموختگان پرداخته است، نشان می‌دهد که کیفیت برنامه‌ی آموزشی این مقطع از نظر تحقق بخشیدن به اهداف شورای عالی برنامه‌ریزی و اهداف آموزش عالی ضعیف و نیازمند ارتقا است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد؛ چرا که اکثر مصاحبه‌شوندگان بر این نظرند که اهداف تصویری برای این مقطع آموزشی مناسب و مطلوب هستند، اما در عمل، این اهداف پیگیری نمی‌شوند و تحقق نمی‌یابند. بنابراین باید بر کیفیت این دوره‌ی آموزشی با اهداف در نظر گرفته شده تأکید و تمرکز شود (۱۵).

Scheerens و Bosker در تحقیقی با عنوان «اصول تأثیرپذیری آموزش»، به این نتیجه رسیده‌اند که به طور کلی یک سیستم آموزش زمانی می‌تواند مؤثر واقع شود که اجرای ساختار آن با یک هارمونی مشخص و هدف‌مندی خاص، در جهت بالا رفتن فرایند آموزش دانشجویان از لحاظ کمی و کیفی در کنار هم قرار گیرند تا بدین‌وسیله بتوانند دانش‌آموختگان با مهارت، صلاحیت و کیفیت کاری خوب - که نشأت گرفته از یک برنامه‌ی اصول درسی هستند- را به جامعه تحویل دهد (۱۶).

Westbrook و همکاران در تحقیق خود با عنوان «چشم‌اندازی به آینده‌ی مدیریت اطلاعات بهداشتی و انتظارات و آرزوهای دانشجویان مدیریت اطلاعات بهداشتی در استرالیا» به این نتیجه رسیده‌اند که آینده‌ی شغلی مدیریت اطلاعات بهداشتی به شدت وابسته به قابلیت‌های برنامه‌های درسی است و آینده‌ی حرفه‌ی مراقبت بهداشتی به صورت گسترده‌ای بستگی به توانایی برنامه‌های آموزشی در جهت بر طرف کردن نیازهای اختصاصی و تربیت دانشجویان با مهارت‌هایی دارد که به آن‌ها اجازه دهد به تقاضای سیستم بهداشتی پاسخ مناسب دهند. تدوین‌کنندگان برنامه‌های آموزش مدیریت اطلاعات بهداشتی، باید از این استراتژی در

- در حوزه‌ی فرایند، ضعف در عامل فعالیت دانشجویان، فعالیت مدیر گروه و فعالیت مسوول کتابخانه و اطلاع رسانی مشاهده شد. ضعف عامل فعالیت دانشجویان در قسمت میزان فعالیت فوق برنامه، فعالیت‌های تحقیقاتی، فعالیت در جهت بهبود وضعیت کتابخانه و مشارکت در حل مسایل گروه بود. ضعف عامل فعالیت مدیر گروه، مربوط به فعالیت وی در زمینه‌های زیر بود: فراهم ساختن زمینه‌ی مشارکت دانشجویان در تصمیم‌گیری گروه، تشکیل کارگاه‌های آموزشی برای استادان. ضعف عامل فعالیت مسوول کتابخانه در بروز کردن منابع، امانت بین کتابخانه‌ای، ارزیابی آموزش‌های لازم برای بهره‌گیری از منابع به مراجعین، تناسب ساعات دسترسی به کتابخانه، تناسب فضای کتابخانه با استانداردها بود.

- در حوزه‌ی برون‌داد، ضعف در عامل ویژگی‌ها و عملکرد آموزشی دوره شامل میزان تحقق اهداف برنامه‌ی درسی، توجه دوره به نیاز شغلی دانش‌آموختگان، رضایت دانش‌آموختگان از رشته‌ی تحصیلی و عملکرد گروه آموزشی و هماهنگی آموزه‌ها با دانش روز بود.

Skurka در مقاله‌ی خود تحت عنوان «آموزش مدیریت اطلاعات سلامت در ایالات متحده: برنامه‌های درسی و صلاحیت‌ها در سال ۲۰۰۰ و بعد از آن»، چنین نتیجه می‌گیرد که در تمام برنامه‌های درسی مورد تجدید نظر، بر فن‌آوری اطلاعات، تغییرات در بازار کار مراقبت بهداشتی و افزایش نیاز به کارکنان حرفه‌ای با صلاحیت‌ها و شایستگی‌های بیشتر در مدیریت اطلاعات و کاربرد کامپیوتر تأکید شده است. تمام برنامه‌های مدیریت اطلاعات بهداشتی باید رسالت و اهداف هماهنگ و سازگار با برنامه‌های درسی جدید داشته باشند (۱۳).

بورقی در پژوهشی تطبیقی- توصیفی، که به بررسی برنامه‌ی درسی مدارک پزشکی در کشورهای منتخب پرداخته است، نتیجه می‌گیرد که عنوان رشته از همان مقاطع پایین عوض شود و درس سیستم‌های اطلاعات بهداشتی به مقاطع کاردانی و کارشناسی اضافه گردد و سرفصل دروس کامپیوتری پررتر شود (۱۴). نتایج این پژوهش‌ها با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد، چرا که همگی نشان از ضعف در برنامه‌ی درسی این دوره دارند و بیان می‌کنند که باید در برنامه‌ی درسی

ساختار سازمانی و مدیریت مطلوب، در پژوهش نامطلوب و سایر معیارها یعنی هیأت علمی و دانشجویان؛ دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی؛ و امکانات و تجهیزات آموزشی نسبتاً مطلوب بوده است (۲۱).

یارمحمدیان و همکاران در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی کیفیت در آموزش عالی بر اساس مدل برنامه‌ی بهبود کیفیت دانشگاهی (AQIP)»، به بررسی کیفیت گروه‌های مدارک پزشکی ۴ دانشگاه علوم پزشکی با توجه به ۹ معیار مدل AQIP از دیدگاه دانشجویان و استادان این دانشگاه‌ها پرداخته است. نتایج پژوهش وی بیان می‌دارد که تمامی این دانشگاه‌ها در این ۹ بعد، دارای وضعیت نسبتاً مساعد می‌باشند، اما تفاوت‌هایی بین دیدگاه دانشجویان و اعضای هیأت علمی وجود دارد (۲۲). این نتایج با نتایج پژوهش حاضر، که در هر چهار حوزه‌ی زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد دوره‌ی کارشناسی ارشد مدارک پزشکی وضعیت نسبتاً مطلوبی را نشان می‌دهد، هم‌خوانی دارد.

نتیجه‌گیری

مزیت اصلی ارزشیابی یک دوره‌ی آموزشی این است که با نگرش سیستمی به ارزشیابی اهداف، زمینه، درون‌داد، فرایند و فرآورده‌های آن دوره اقدام می‌شود و نقاط قوت و ضعف آن روشن می‌شود و این امر می‌تواند به تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در سطح کلان کمک کند تا مسؤولان، اقدامات صحیح و کارشناسی شده را برنامه‌ریزی و در مورد تداوم، توقف و یا تجدید نظر در اهداف، درون‌دادها، فرایندها و برون‌دادهای آموزشی تصمیم‌گیری نمایند. این تحقیق نشان داد که در کل دوره‌ی کارشناسی ارشد مدارک پزشکی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد، اما تلاش برای اصلاح و بهبود آن در برخی موارد و نیز ادامه‌ی فرایند ارزشیابی ضروری به نظر می‌رسد.

پیشنهادها

- بازنگری سرفصل دروس در فواصل زمانی کوتاه و به روز کردن آن‌ها با توجه به میزان ارتباط محتوای دروس با نیازهای جامعه و بازار کار؛

جهت ارتقای کیفیت آموزش به منظور افزایش فزاینده‌ی قابلیت‌ها و مهارت‌های دانش‌آموختگان در محیط کار بهره‌گیرند (۱۷).

این تحقیقات در تأیید نتایج پژوهش حاضر، بر آموزش متفاوت در دوره‌ی تحصیلی به دانشجویان تأکید دارد؛ چرا که آموزش‌های داده شده متناسب و کافی برای دانش‌آموختگان به منظور ورود به بازار کار نیست و همین موضوع خود سبب بی‌کاری، نارضایتی از عملکرد خود در دوران تحصیل، نارضایتی از برنامه‌ی درسی آموزش داده شده و عملکرد گروه‌های آموزشی می‌شود. ناامنی شغلی و موارد پیش‌گفت، خود دلیلی بر بی‌انگیزگی دانش‌آموختگان و در نتیجه افت تحصیلی، بی‌علاقگی به تحقیق و پژوهش، تلاش کمتر در ارتقای کیفیت یادگیری، عدم تمایل به ادامه‌ی تحصیل و غیره می‌شود. در دانشگاه Utk با استفاده از الگوی CIPP چارچوبی برای ارزشیابی برنامه‌های آموزش پرستاری تدوین شده است (۱۸). در یکی از بخش‌های پزشکی دانشگاه Wisconsin، از الگوی CIPP برای ارزیابی برنامه‌ی تربیت محققان بالینی استفاده شده است. عوامل چهارگانه‌ی CIPP (زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد) و شرکت کنندگان (کارآموزان) ارزیابی شدند تا به تحلیل اثربخشی برنامه و تضمین موفقیت کارآموزان پرداخته شود (۱۹).

Hall و همکاران در تحقیقی با عنوان «استفاده از یادداشتهای داستان‌گونه توسط استادان پرستاری: یک مطالعه‌ی توصیفی» به مطالعه درباره‌ی یادداشتهای استادان برای مستندسازی عملکرد بالینی دانشجویان، که یک ابزار ارزشیابی رایج است، پرداخته‌اند و از الگوی ارزشیابی CIPP به عنوان چارچوب نظری مطالعه‌ی خود بهره برده‌اند. نتایج، نشان دهنده‌ی استفاده‌ی ۲۷ درصدی استادان دانشکده‌های بالینی در طول فرایند ارزشیابی دانشجویان بود (۲۰).

یارمحمدیان و کلباسی در پژوهشی به ارزیابی درونی گروه‌های آموزشی دانشکده‌ی مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داده است که گروه مدارک پزشکی در این دانشکده، در مؤلفه‌های رسالت و اهداف و فرایند یاددهی-یادگیری و

فضای کتابخانه‌ها با توجه به استانداردهای موجود؛
- ارتقای توان علمی استادان از طریق آموزش‌های مستمر و آموزش‌های حین خدمت؛
- فراهم کردن زمینه‌ی مشارکت دانشجویان در حل مسایل گروه‌ها و تصمیم‌گیری توسط مدیران گروه‌ها؛
- فراهم کردن تمهیداتی از سوی مدیر گروه‌ها جهت استفاده‌ی استادان از فرصت‌های مطالعاتی؛
- اصلاح بازار جذب دانش‌آموختگان در محیط‌های کاری مناسب؛
- ارایه‌ی دوره‌های بازآموزی برای دانش‌آموختگان سال‌های قبل

- ایجاد تناسب بین برنامه‌ی درسی و پیش‌نیازهای دروس قبلی، علایق و قابلیت‌های دانشجویان و پاسخ‌گویی به انتظارات و نیاز آن‌ها؛
- تغییر سرفصل دروس متناسب با اهداف رشته‌ی فن‌آوری اطلاعات در سلامت و انفورماتیک پزشکی؛
- افزایش کتب و نشریات مورد نیاز با توجه به تعداد دانشجویان در کتابخانه و گسترش فرهنگ کتابخانه‌ای بین دانشجویان؛
- افزایش بودجه‌ی آموزشی و پژوهشی استادان، بودجه‌ی فعالیت‌های فوق برنامه و سرانه‌ی رفاهی دانشجویان؛
- افزایش بودجه‌ی اختصاص یافته به کتابخانه‌ها و افزایش

References

1. Fitzpatrick JL, Worthen BR, Sanders JR. Program evaluation: alternative approaches and practical guidelines. 3rd ed. Boston: Pearson/Allyn and Bacon; 2004.
2. Mohammad Zadeh Z. Developing indicators of training programs graduate courses (MSc - PhD) based on input patterns, processes and outputs of the Department of Health [MSc Thesis]. Isfahan: Research Assistant Medical Education Research Center, Isfahan University of Medical Sciences; 2003.
3. Yarmohammadian MH. Quality in Higher Education. Encyclopedia of Higher Education. Tehran: Ministry of Science, Research, and Technology Publication; 2004.
4. Aitkin D. How Research Came to Dominate Higher Education and What Ought to Be Done about It. Oxford Review of Education 1991; 17(3): 235-47.
5. Eseryel D. Approaches to Evaluation of Training: Theory & Practice. Educational Technology & Society 2002; 5(2): 93-8.
6. Stufflebeam DL. CIPP Evaluation Model Checklist [Online]. 2007 [cited 2007 Mar 17]; Available from: URL: http://www.wmich.edu/evalctr/archive_checklists/cippchecklist_mar07.pdf/
7. Mastaneh Z, Ganjeali R, 2016 Vision, Total Plan in Context of Quality of Education in Health Information Management. Proceedings of the 1st regional conference of Health Information Management and Health Services Management; 2007 Jan 11-12; Bandarabas, Iran; 2007.
8. Boraghi H. Comparative Bachelor's curriculum of medical records in Iran, USA, Canada, and Australia [MSc Thesis]. School of Management and Medical Information, Iran University of Medical Sciences; 2004.
9. Eichenwald S. Education: the key to HIM transformation. J AHIMA 1998; 69(7): 42-5.
10. Mortezaei L. Planning the Master's Degree Curriculum of Librarian and Information sciences. Tehran: Vice Chancellor for Education, Tehran University of Medical Sciences and Health Services; 2002.
11. Falahati AR. Evaluation Programs of Educational groups in Dentistry Faculty [MSc Thesis]. Khorasgan Branch, Islamic Azad University; 2002.
12. Akbari N. Evaluation Methods in Educational System. Green Journal, Professional Quarterly of education in medical sciences. Proceedings of the 10th National Education C/onference in Medical Sciences; 2009 May 15-16; Shiraz, Iran; 2009.
13. Skurka M. Health Information Management Education in USA: Curriculum & Competencies in Conjunction with the 21st Century. Proceedings of the 13th International Health Records Congress in Conjunction with the 21st Conference of HIMAA; 2000 Oct 2-6; Melbourn, Australia; 2000.
14. Bouraghi H. Comparative Study of Bachelor Degree Medical Records Curriculum in Iran, America, Canada and Australia [Msc Thesis]. Tehran: School of Psychology and Educational Sciences, Tehran University; 2005.

15. Mahmoodi Z. Evaluation of Master's Degree Program of Medical Records from View Point of Graduates [MSc Thesis]. Tehran: School of Psychology and Educational Sciences, Tehran University; 2004.
16. Scheerens J, Bosker RJ. The foundations of educational effectiveness. 1st ed. New York: Elsevier; 1997.
17. Westbrook JI, Callen J, Lewis M. A glimpse into the future: a survey of the expectations and ambitions of Australian health information management students. *Top Health Inf Manage* 1997; 18(2): 77-86.
18. Singh MD. Evaluation framework for nursing education programs: application of the CIPP model. *Int J Nurs Educ Scholarsh* 2004; 1: Article13.
19. The board of regent of the University of Wisconsin system, Clinical investigator preparatory program [Online]. 2005; Available from: URL: <http://www.medicine.wisc.edu/mainweb/>
20. Hall MA, Daly BJ, Madigan EA. Use of anecdotal notes by clinical nursing faculty: a descriptive study. *J Nurs Educ* 2010; 49(3): 156-9.
21. Yarmohammadian MH, Kalbasi A. Internal Evaluation of Departments in the School of Management and Medical Informatics, Isfahan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Evaluation* 2006; 6(1): 123-53.
22. Yarmohammadian MH, Mozaffary M, Saghaeiannejad Esfahani S. Evaluation of quality of education in higher education based on Academic Quality Improvement Program (AQIP) Model. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 2011; 14: 2917-22.

Evaluating the Quality of Educational Programs in Higher Education Using the CIPP Model*

Faezeh Akhlaghi¹; Mohammad Hossein Yarmohammadian, PhD²; Masumeh Khoshgam³; Nooshin Mohebbi⁴

Abstract

Introduction: Quality in higher education requires assessment and judgment of goals and strategies, executive policies, operational processes, products and outcomes. The context, input, process, and product (CIPP) model is a comprehensive perspective to determine, obtain and prepare. It always tries to provide information in order to make the best decisions related to context, input, process and product. This study aimed to evaluate the Master's course of Medical Records Education using CIPP pattern.

Methods: This applied, descriptive, evaluative research was conducted at four Iranian universities of medical sciences in 2010. Statistical population included five sub-populations of group managers, faculty members, students, graduates and librarians (n = 140). Five researcher-developed questionnaires based on Likert rating scale were used for data collection among the five subgroups. The Cronbach's alpha coefficient formula was used to determine the reliability of the questionnaires ($\alpha = 0.74$, $\alpha = 0.93$, $\alpha = 0.89$, $\alpha = 0.95$ and $\alpha = 0.95$, for the abovementioned subgroups, respectively). Content and face validity of the questionnaires were also assessed by reliable scientific textbooks and viewpoints of experts and professors. Finally, data analysis was done through descriptive statistics and SPSS.

Results: Maximum level of desirability belonged to faculty members (4.84) in the field of input (human resources). Minimum level of desirability was seen for budget (2.50) in the field of input (financial).

Conclusion: The results of the study indicate that the continuous evaluation of medical records groups and medical records education courses would determine the strengths and weaknesses of the programs and improve their quality.

Keywords: Evaluation; CIPP Model; Training Programs; Quality.

Type of article: Original article

Received: 21 Apr, 2011

Accepted: 27 Oct, 2011

Citation: Akhlaghi F, Yarmohammadian MH, Khoshgam M, Mohebbi N. **Evaluating the Quality of Educational Programs in Higher Education Using the CIPP Model.** Health Information Management 2011; 8(5): 629.

* This article resulted from the research project No. 923 funded by the Deputy of Research, Tehran University of Medical Sciences.

1. Lecturer, Medical Records, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Educational Planning, Health Management and Economic Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

3. Lecturer, Statistics, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

4. MSc, Medical Records, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
Email: n.moh_61@yahoo.com